

Բ Ի Ի Ր Ա Կ Ն

Լ Ր Ա Փ Ի Ր

ԱՌ ԱՅԺՄ ԿՐ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՆԳՇԱՐԹԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Դասագրքեր ու Պոլիս տարեկան	50	Դրամ
» » վեցամսեայ	30	»
» » եռամսեայ	15	»
Օգար երկիրներ	12	Ֆրանկ

Հ Ա Ս Յ Է

Կ. Պոլիս, Պաշտէ գարու, Դագաւոճէր խան
ԹԻԻ 16

Ս. ԿՈՆՈՆՈՍ ՎԱՆՔԻ ՈՒԽՏԱՊԵՆԱՅՈՒԹԻՒՆ

—•••••

Խոսմբ մ'երկտասարդներ, արդէն արշալոյսէն ժամեր առաջ մեկնած են: Ժամն երեքին ուխտաւորներու ծայրը կը փրթի ու կը շարունակէ մինչեւ վերջալոյս: Երկու սեւերն, իրարմէ անջատ շարան-շարան կը քալեն: Գեղեցիկ սեւի ծաղիկներն ետեւէն կուգան, կը գեղգեղեն գաւառական երգեր, իրենց այտերն ի վար ցրուած խոսքայներն լեռներու ծաղիկներով բոյրաւէտ զեփիւռին տալով. անմեղձի, հեռու բոլորովին աղարտիչ յոյզերէ, հրեշտակային, իրենց ու եւ է շարժումին, ծեքծեքումին, երգին մէջ: Այդ խնկաւէտ վայրկեաններուն մէջ իրենց պայծառ հոգին իսկի չընդունիր յոռի մոմտուք: Եթէ պատահի որ երբեմն իրենց բացալստ աշուրներուն քանի մը ակնարկներ նետեն անջեւերներուն՝ ուրիշ բան չեն՝ եթէ ոչ խանդաղատանքի նշոյլներ: Այս վերջիններն ալ նոյն սուրբ զգացումն ունին հանդէպ իրենց ընկերուհիներուն:

Կէս ժամու չափ կը քալենք, միշտ դէպի Արեւելք, ժայռոտ բարձրութեան մը վը-

րայ, երբեմն կէս թզաչափ, նեղ շաւիղներէ՝ ուր անզգուշութեամբ ոտքի պզտիկ տահում մը մարդը կը գլորէ սարաւանդէն վար, ուր բերանարաց կ'սպասէ Արածանի գետը՝ որուն խօլ ալիքները ժայռէ ժայռ զարնուելով՝ վարազածայն արծաթէ փրփուրներ կը ցանցեն չորս կողմ:

Հինգ րոպէ ալ, եւ տհա կը տեսնենք Ս. Կոնոնոսի քարաշէն կոնաճեւ գաղաթը: Ուխտաւոր կարաւորը կանդ առած է ու ամէն բերան կ'աղօթէ հետեւեալը. «Օրհնեալում զում (=իմ) Գրիստոս, մը (=իմ) Հաւար (=օգնութիւն խնդրել) քու դուռ Ս. Գանանոս (=Կոնոնոս), Իգլաս քու լուսեղէն արնի խաղրին, գալիս գալիս (=պինդ կոպե'ս) զմեր դիւեր, ազատիս ամմըն մեղաց, էկերում (=եկած եմ) քամով, ըրթամ անքամի, քու աչ ու խաչ ուրը (=վրայ) մըր դան ու դէխին էղնի, բահապան էղնիս մըր քուֆլըթին, ըմ դառ էղնի ուրաց սատախան (=մատաղ), ու կը շարունակենք: Երկու վայրկեանէն նորէն կանդ առած են, սլմբուն մեծ քարի մը քով, հոն ալ իրարանցում. անէ՛ճք կայ այս անգամ «Գալիք-գալու լիք, ձըր դէլս մնա՛ք, անխժուկներ, սատակի՛ք, փոտի՛ք, Ագամարդուն չփախի՛ք, մըլլի չմոտենի՛ք» թուքի տարափ մը տես-

ղացքներով քարին վրայ: Զոջ-պապերէն մէկն այս անէծքի աւանդութիւնը կը պատմէր սապէս «Ուախթըմ ուր ինտէ (==ատեն մը) իր Սըրը Գանանոս ջքնաւորը, ուր անուն ամմըն դէս ցրուերը, թէ վըվըր (==ով որ) զուր աջ բազնէ կ'ըրթայ դրախտ: Էտոր համար ամմըն մարդ կ'ուզէր ուր (==որ) ըրթէր (==երթար), պէլէ դիւեր մըջ (==մէջ) Զամբունըն չըն իշխընէ (==չէին համարձակեր): Օրըմ լէ խեղացի մարդըմ, վարպետութեով կը փախնի կը խըսի դիւերու ձեռքէն կ'իզայ Ս. Գանանոսի խէջ՝ ուր զուր պաղչէն կը ջրէր: Մարդուկ կը հըլըլայ (==կը հեւայ): Ս. Գանանոս կը հարցու ուր ինտէ (==իրմէ), «ընչի՞ն կը գողգողաս ու շիտակ Զամբով չեկար: Մարդուկ ըսեց «Դիւեր մըջ շիտակ Զամբունըն, փախայ ուրիշ Զամբով զօռով հասայ օտ (==հոս): Ս. Գանանոս հարցուց մարդուց «Դիւեր ո՞ւրըն, էկօ ցցու ընծի»: Մարդուկ վախով կը դանու զինք, հեռուէն կը ցցու ուրուն (==իրեն) ու կը դառնայ: Ս. Գանանոս, Ս. Աւետարանով կը փախցու զուրաք մըջ Ժքէֆթի մը (==քարայր), կը բռնէ կը հեսգէ (==կը մոցընէ) զուրաք մըջ գծի մը (==կուծ), զգծի բերան անգին քարովմ կը զմեռ ու կ'ընթիսէ (==կը թաղէ) դետնի տակ, գէտ (==այս) սլմուն (==սահուն) Զոջ քար լէ կը գուրուպցու (==կը գլրէ) ուրը ուրայ: Վէկաւ (==հիմայ) ուրաք էտ դելմըն, ամմըն դառի (==տորի) գէց ը սոր (==այսորուան սէս) կ'անիծիք, ուր չեղեն զաշխարհ չաւրին»: Այս պատն աւանդութիւնը, որ դիմացինն ս'ըքան ալ սկեպտիկ լինէր, չէր կարող նոյնքան բարեպաշտութեամբ մտիկ չընել:

Հասած ենք: Կը մտնենք բալը՝ ընդարձակ, սալայտակ ու մաքուր, չրջապատուած պարտէզներով: Վճիտ ու պաղուկ աղբուր մը կը հոսի բակին կեղրոնը: Շրնականի անհուն բարեպաշտութեամբ լի դաւթէն ներս կը մտնեմ, «դըս ոսիւր (==կօշիկներ) հանէ», կը հրամայէր ընկերս Սո ընդարձակ, չքեղ սենեակ մ'էր, քաւալէն պատերու վրայ կը տեսնուին հին

ճարտար խճանկարներ, Աստուածածնի, խաղողի ողկոյններու, փետուրէ գրիչներու, վարդի, հիանալի ծաղիկներու և: Գաւթէն՝ նեղ դռնակով մը կը մտնենք խորանը, ու կը պրպտենք արձանագրութիւն, թուական բնաւ: Գաւթին մէկ նկարը հոս ալ: Արծաթէ խաչեր, վառ կանթեղներ: Սեղանին վրայ կը պլըլար Ս. Կոնոնոսի հողակերտ ճրագը մշտաւառ: Սրտերնիս կը բանանք Ս. Կոնոնոսի այդ վեհաշուք խորանին առջեւ ու բազմութիւնը ձեռքերով զուրս կ'ելլենք հաւատաւորի անուշ տպաւորութեամբ:

Հիմայ վանքի պարտէզն ենք: Գաւառական պարերն սկսած են արշալոյսէն շատ առաջ: Ասդին արական, անդին իգական խումբեր, հմայիչ եղանակներով կ'երգեն Բիւրտերէն սիրերգեր, փողի ու թմբուկի ձայնին հետ:

Պարտէզին մէջ կը տեսնուին երկինքը հեզնող բարախներ, կարմուկ պտուղներով զարդարուն ծառեր, որոնց հովանուն տակ կ'արժէ նստիլ լուռ ու մունջ, մտիկ ընելու մօտակայ առուակին դղըջիւնը, թռչնիկներուն դայլայիկներն, երգողներու աւաչերն, ուխտաւորներու ժխօրն, որոնք իրար խառնուելով օդային մեղի դիններ կը յօրինեն: Անկիւն մը առանձնացած՝ Բագոսի տաճարին խնկարկունքը, կ'սքանչանան ի տես կարմրուկ դաւաթին, կուշուուկուռ կը ծծեն անոր նըռէրը՝ բարեմաղթութիւններու եւ չնօֆօրներու շարք մը տեղացքներով իրարու գլխուն:

Մասաղ, նուէր, ուրախութիւն, ամէն բան վերջացած է, Բչ. տուտուն միւր վերջին յարգանքը տալով Ս. Խորանին՝ կը մեկնինք, աղտոտ սրտերնիս սրբադործ ուսած զգալով:

Ս. Կոնոնոսի վանքը կը գտնուի Հազգօշն մէկ ժամ հեռու դէպ Արեւելք, քուրտաբնակ Նօրչէն գեղին մէջ: Կէս դար առաջ համբաւաւոր ուխտատեղի մը էր, ուր հեռաւոր անկիւններէ իսկ իրեն կուգային ամէն տարի (Խաչվերացին) 3-4000 է աւելի հաւատացեալներ, որոնց առատօրէն կը մատակարարէր ամէն պի-

տոյք: Որքան զէպի հիներն երթանք այնքան աւելի պայծառ կը գտնենք անոր անցեալը մինչեւ թ. դար, որ աւանդութեամբ իր հիմնարկութեան թուականը ըլլալ կը կարծուի: Բայց այսօր հետզհետէ մատնուած է աննախանձելի կացութեան: Երբեմն մէկէ աւելի վնասաւորեալ հաւաքական մատակարարութեան գործը հիմայ անձարակ քահանայի մը ձեռք մնացած է: Անուշակ ու անպտուղ կը մնան իր շատ արտեր ու կալուածներ, որոնց բարեօրէն մատակարարութեամբ մեծամեծ արդիւնքներ կրօար առաջ դալ: Ազգ. Պատրիարքարանի ուշադրութիւնը կը հըրաւիրենք անոր վրայ:

Մուցանք ըսել որ արծըթէ չղթայ մը կայ այս վաճառքին մէջ՝ Ս. Կոնոնոսէն օրհնուած, ցաւագործներու եւ խեղճերու վիզը կ'անցընեն զայն եւ որուն վզէն որ ինքնիրեն վար խնայ չլթան, այն հիւանդը կը բժշկուի:

Նփրկերտ

Գ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԵՐԶԵՆԿԱՅԻ ԳԱՒԱՌԱՐԱՐՈՒՄ

(Շար. «ԲԻՐԱԿ»-ի 30 թուէն)

Կ'արժէ որ այսքան կարեւոր կեդրոնի մը գաւառաբարբառին մասին հետազօտիչ քանի մը տեղեկութիւններ գրուին բանասէր ու հնասէր «Բիրակնիդ» մէջ: Եւ որքան պիտի զարմանան ընթերցողները — գէթ անոնք որ Երզնկա բնակած չեն — երբ իմանան թէ բոլոր գաւառներուն մէջ՝ Երզնկայի բարբառն ամէնէն մաքուրն է: Նոր Հայերէնի լաւագոյն օրինակ մը, որ անշուշտ Պոլսոյ լրագրութեան տարածած լեզուէն առաջ կազմուած է, թէեւ անոր շատ կը նմանի: Արտասանութեան եղանակ չունին Երզնկացիք, որմէ զերծ չեն ուրիշ շատ գաւառացիներ: Բայց ուն սահմանական ներկային ու անկառարին ետեւը մասնիկ չեն աւելցնելու բնաւ, ու այս կերպով Պոլսոյ գաւառաբարբառին

յատակութիւնը կը գերազանցեն, քանի որ այն ունի իր կարգը ու կէն (կ'երթամ կոր, կ'ըսես կո): Բաղաճօցիք ու գեղացիք, զպրօցականներն ու պառաւները զրեթէ նոյն լեզուով, նոյն ոճով կը խօսին: Աղաւաղ բառեր չունին, կամ շատ քիչ: Ընտանեկան ու ազգակցական իմաստ պարունակող բառեր նոյն մաքրութեամբ ու յստակութեամբ կ'արտասանուին ժողովրդին բերանը, ինչպէս մեր զրական լեզուին մէջ: Հա(յ)ր, մա(յ)ր, քուր, եղբար, հօրեղբար, մօրաքուր, հարս, ներ, տալ, աագր, եւսյըն բառեր, ինչպէս նաեւ տնական կարասիներու եւ անօթներու եւ երկրագործական գործիքներու անուններ, որոնք ամէնէն աւելի յաջախտութեամբ կը գործածուին եւ կենթակայ են աղաւաղման ու սղոմներու, նոյնութեամբ պահուած են: Այսպէս են նաեւ հական, ցուցական ու ստացական գերանուններն իրենց այլ եւ այլ հղովումներով:

Դիտելի է որ հայաբնակ գաւառներու արեւելեան ու հարաւային մասերուն գաւառաբարբառներէն, ինչպէս նաեւ արեւմտեան գաւառներուն, փոքր Ասիոյ ու Կիլիկիոյ բարբառներէն շատ որոշիչ տարբերութիւններ ունի Երզնկայինը: Արեւելեանները, Հարաւայիններն ու Կիլիկեանները մեծամեծ աղաւաղութիւններով, խեցքեկ ու խժալւար արտասանութեամբ, իւրաքանչիւրն, իրեն յատուկ գաւառական բառերու ճիւղութեամբ, յաճախ անհասկանալի են ուրիշ գաւառացիներու, նոյնպէս արեւմտեանները կամ փոքր Ասիական գաւառաբարբառները կամ իրենց յատուկ եղանակներով կամ թրքաբանութեամբ եւ կամ խանգարումներով հեռու են մաքրութենէ ու քաղցրութենէ, մինչդեռ Երզնկայինը զերծ է այս ամէն յատկանշական հանգամանքներէն: Նփրատի վերին հովիտին մէջ ու Ճորոխի ափունքը բնակող ուրիշ գաւառացիներ ալ (Կամախ, Դերջան, Բաբերդ, Կարին) Երզնկայի գաւառաբարբառին հետ նոյն կամ շատ քիչ տարբերութեամբ գաւառաբարբառներ կը գործածեն: Յստա-

կուժեան ու ներդաշնակութեան կողմէ ասոնցմէ վերջ կուգան Ալիսի ու Իրիսի հովիտները բնակող ժողովուրդներուն (Շ. Գարահիսար, Սեբաստիա, Թոգատ, Ամասիա ու Մարսիան, եւայլն) գաւառաբարբառները:

Երզնկացին թէեւ գաւառաբարբառի յատուկ մասնաւոր բառերու ճոխութիւն չունի, բայց գաւառաբարբառի մ'էական հանգամանքէն բոլորովին զուրկ չէր կըրնար ըլլալ: Յիշենք իր գաւառաբարբառին յատուկ քանի մը բառեր, կամ գէթ զանոնք, զորս մենք միայն Երզնկայի մէջ լած ենք: Մաղաբո, քարձ, պակասամորուս, կ'չէս, վերքի վրայ գոյացած մասնոր կ'իյնայ, «բահարցոս», «բահարցոս» միակդարութեան երթալ, հարսնա՝ հարսնիքի մէջ հարս երթալ բերելու գործողութիւն, իշիշընէ՛լ գանահարեղով ցաւընել, իսս՝ իսս՝ ըլլալ, իիիլ, սաստիկ թրջիլ, իսսս՝ Կէ, խնամիներու խմբով այցելութենը կամ ի պատիւ անոնց դրուած ճաշ, իսս՝ ըլլ, իսս՝ ըլլ, իսս բանալ, իսս բացուիլ, Բոնիլ, աղանձել, կ'էպ' չոր պտուղներու կեղեւ, Կէֆ՝ թաց պտուղներու կեղեւ (քեֆ ու կեղեւ՝ նոյն ծագումն ունին), կ'էպ' կեղեւը հանել, Կ'իշիշն՝ ինքնահնար, լէճիլ՝ խիւսի կամ մածուցիկ նիւթի ձեւը առնել, լէլիլ՝ աղատուիլ, Զահն՝ խեղ՝ անհանգարտ, անզգաստ մանուկ, Կէի՝ հասակ, տարիք, կ'ս՝ խաղողի պտղահատը, կ'իշիի՝ շատ ուտելէ յառաջ եկած մանկական հիւանդութիւն, կ'իշիի՝ կախնոտ, կախաշատ, անասուն, հոստը, մոռացկոտ, յիշընէ՛լ՝ ամուրցընել, գլուխը տաքցընել ըմպելիքով, Կոսո՝ շատ հասած ու խիւսի ձեւն առած պտուղ, Կոսի՝ կողոպտել, Կոսի՝ բխամիտ, Կոսիլ (մածուն), կտրել, Կոսիսնա՛լ, տղոց շինած անակները, Կոսիսնա՛լ՝ սահիլ: Այս գաւառաբարբառին յատուկ ոճերու կամ ասացուածքներու քանի մը օրինակներ. կ'իշիլ ընէ՛լ գողնալ, Կոսիլ Կոսիլ՝ ճարպիկ, հնարագէտ, «Կոսի Կոսի Կոսի՛ ախորժելի, հաճելի ըլլալ, ինչպէս՝ «Եթէ աղօթող ներս» Աստուծոյ սրտին դուր կուգայ, Կոսի Կոսիլ Կոսիլ՝ մահամերձ հիւանդութենէ

ազատուիլ, Կոսիլ յետո՛ւ Կոսիլ Կոսիլ՝ գործունեայ, արագաշարժ մարդ, Կէի՛ Կոսիլ յետո՛ւ, Կոսիլ, տկար ձի: Երզնկան ձեւեր. «Խաչ որ, մաս որ, համա՞ս, հաղորդ»: Անէծքի ձեւեր, Կոսիլ (միսիր) զլսուգ, ձուկը զլսուգ, զրոյը տեսնէ երեսը, զրոյը տանի երեսը, զրոյին տակն երթայ, եւայլն, եւայլն: Երբ տղայ մը չարութիւն ընելու ատեն հոս պատասխանը, մայրը կ'ըսէ «հաւքերն ուտեն քեզ ու լեռները ծրտեն»:

Երզնկացոց արտասանութեան ձեւն ըստ մեծի մասին պահուած է իր նախնական վիճակին մէջ. Պոլսի գաւառական արտասանութիւնը դեռ չէ կրցեր բոլորովին խանգարել զայն: Գ, բ, դ, ձ, ջ գրերը, կակուղ կ'արտասանուին. տուռը պաց, կնա գործիւղ, ծմեռ, անծրեւ, ձուր, ճաղացք, Կարեգին, Կիրգոր, Կարբէլ, եւ. Տրգատ անունը Թրգոս կ'արտասանուի ընդհակառակն:

Փափաքելի է որ Երզնկացի ուսուցիչներ եւ ուսեալ երիտասարդներ յաճախ գրեն պատուական «Բիւրակնիւղ» եւ իրենց գաւառաբարբառին զանազան յատկութեանց վրայ աւելի մանրամասն ու ճիշտ տեղեկութիւններ տան: Մեր սոյն հարեւանցի գրուածը լոկ ճաշակ մը տըռուած ըլլալու եւ նախածեռնարկ մ'ընելու համար էր: Երզնկայի գեղացին ալ ունի իր հեքեաթները, երգերը, սղերը, հանելուկները, տուածները, եւ զորս մենք ուսումնասիրելու առիթ չենք ունեցած, կամ եթէ ունեցած ենք, կորուսած ենք զժախտաբար:

Մանիստ

Ս. ԱՄԱՏԵԱՆ

* * *

Յարգելի յօգուածագրին այն դիտողութիւնը թէ «քլէֆ» ու «կեղեւ» նոյն բառն են կը թելադրէ մեզ սոյն բառապէս, թէ՛ նշանակութեամբ եւ թէ՛ ձայնախօսութեամբ: Նոյն բառին նախնական ձեւը մեր ընթերցողներէն միայն անոնց ներկայացընել որ Համեմատական լեզուաբանութեան ու մասնաւորապէս Հայերէնի

օտար լեզուներէ փոխ առեալ բառերու հետադասութեան հետամուտ եղած կամ դիւրութիւն ունեցած չեն:

Մեծանուն հայագէտ Պրոֆ. Հիւրշմանի «Ուսումն» Հայերէնի փոխառեալ բառից» թարգմանութեան մէջ (Հ. Տաշեան, Վիեննա, 1894) էջ 28, Ասորերէնէ փոխառեալներուն կարգը, թիւ 61, կը կարգանք «կէլէ» (արմ. ու) . . . ասկէ կէլէ-էլ ասորերէն կէլ-է, բայ՝ կէլ-է մարթը՝ կէլ-ը կը հանել: — Դիտուած է որ Ասորերէնէ փոխառեալ բառերէն ոմանք ալ կը վերջանան որ ասորերէնի սաստկական ձեւին: Ա վերջաւորութեան կը համապատասխանէ ու ուրիշներ չունին: Նէոլոգիկէի նայելով՝ եթէ ոչ բոլորը՝ գոնէ քեթիլ բոլորն այս փոխառեալ բառերու հիմն է ասորական սաստկական ձեւը: Նմանապէս դիտուած է որ Հայերէնի մէջ ալ վերջաւորութիւնն արդէն չատոնց պարզ ա հընչիւնն առած էր, այնպէս որ յետագայ հայերէնի մէջ ալ վերջաւորութիւնն ա ձայնի տեղ՝ լոկ տառադրական գործածութեան մէջ է: (Հմտ. Նոյն, էջ 4-5 ու ծանօթ, 3):

Ուրիշ կարեւոր կէտ մը, Պր. Յօդուածագիրը գիտել կոտայ թէ Նրզնկացիք մաքրութեամբ ու յստակութեամբ կը արտասանեն և ինչ Ասոր համեմատ չենք. մենք Հասգեղաքնակ նշգեհ Նրզնկացոց դիմելով որոնք անաղարդ պահած են իրենց գաւառաբարբառին առանձնայատկութիւնը՝ ստուգեցինք որ այնպէս հընչելն ու գրելը պարզապէս վացունական թուականէն ետք, վարժարաններու ազդեցութեան տակ, յառաջ եկած երեւոյթ մըն է, մինչդեռ գրոց ոչ-աշակերտ Նրզնկացին միւս գաւառաբարբառներու ձայնաբանական եղանակաւորմանց քիչ շատ համապատասխանող զիրք մը գրաւած է:

Դ. Խ.

ԱԿՆԱՅ ԲԱՐԲԱՌՈՎ

ՍԻՐԵՐԳ-ԱՆՏՕՆԻ

—

— Խաչին լուսնիան նորուն,
Ես քու դռնակիդ եմ եկեր.
Դռնակդ ալ ի դիր տեսայ,
Օլորով երդիքդ եմ եկեր:
— Թը մարդ ես նը վար եկու,
Թը շուշան նը ծաղկէկ գնալու.
— Ուշ մարդ եմ վար գնալու,
Ուշ շուշան եմ ծաղկէկ գնալու.
Պիւլիւկ եմ ի ժուռ գալու,
Շատ երամ ունիմ գընալու.
Նրթամ շատ երամ ժուռ գամ,
Շատ խաբէկներ տեսնեմ ու գամ:

* *

Պիւլիւկ-ը կու կանչէ խաբէկն պարի պէս,
Մէյ մըն ալ չի գար խաբէր առնեմ խաբէկս,
Ինչեխ եմ կարուտցեր ալա Նաբի պէս:
Տաշիկ տախտակ է, բարձս չոր քար է,
Նլեր եմ կայներ եմ ներքեւս ձոր է,
Իմ եւրէս գատուեր եմ աս ինտոր օր է:
Չար կասկածը կանչէ տանըդ պետ արէ,
Նաբ եկու ձեռօքդ պատանքս կարէ,
Վերցուր դիր գերեզմանս՝ քարը դուն չարէ:

* *

— Ախչիկ ի՞նչ կորսընցուրի՝ նստեր ես կուլաս.
— Կորեր մատնիս մատէս՝ օղիս ակընձէս:
— Եկո՛ւ, Յիւս ետին, պտըտի՛նք,
Ժուռ գանք.
— Մո՛նչ, դու օտար ես, ինտոր քու ձին գամ,

Նրկըրի «Էթէֆներ կու բերես վըրաս:
— Նաշ արէ՛, Նաշ արէ՛, Նաշդ վերցընեմ,
Նկո՛ւ քեզի նուշ ու շէֆէ կերցընեմ:
— Դընա՛, աղապ մնշո՛ւկ, քու սէրդ ո՞վ է,
Դընա՛ մօրդ ըսէ, քեզ ինձի գովէ:

* *

Աղուոր մը սիրեցի, թող մարդ չի մտի,
Բարակ մէջքն է կապեր ելքի-չէ-ճ գտի.
Ան ալ խնորր քեզն չընէր աղի կ'օր,
Երկու սիրոյն տէրն որ իրարմէ զտարի:

Սէլա ուր միտքս ինկաւ երթամ չեմ
կենար,

Ես ալ րեքերուն ալ չեմ դիմանար:
Գարնան ջրերուն պէս ճէշէի եմ եզեր,
Սէլա միտքս ինկաւ, շաշէի եմ եզեր.

Աշունը տի գայի րշշէի չունէի,
Գարունը տի գայի խաշէի չունէի:
— Լեռներուն գըլուխը կանանց մօրի է,
Խաշէի մէջ օրը հազար տարի է.
Խաշէի, ելիր հեռ, իեւէր իերէ է,
Շատ չէ', շատ չէ', երեք տարին իերէ է,
Իրեք տարուն վերջը իերէ հերէ է,
Շատ կենարն ալ քու արեւուն շաշէ է:

* *

Բարաբան. — Դէր=գոց, ի դիր տեսայ=
գոց տեսայ: Օլըւ=չըջան ընկող: Թը=
թէ: Ուր=ուր: Ժու=ժուռ, ժու դալ=
ժուռ գալ: Խաշէի=պանդուխդ: Տերր=
ցաւ, հոգ: Նը=նէ: Լնէի=ընչեղ, հա-
րուտ, շատ: Անշի=աղջիկ: Անշէ=ա-
կանջ: Սնշ, ճնշ=մանջ, երիտասարդ
աղայ: Զըրաշ=չոյգ զոյգ: Տըշէի=կահ
կարասի, հազուտ ու կապուտ: Քեր=
իեր=չաշ, վատտակ: Լա. Լա:

Տ. Վ. ՊԱՆԵԱՆ

Ս Ի Ր Ե Ր Գ

ՎԱՆԱՅ ՈՒ ԵՐԵՆԱՆԻ ԳԱՆԱԲԱՐԱՐԱՌՈՎ(*)

1. Երեւանայ ճամպախ (2) թօղ ա (3)
Եարապ աման ման ման է (նազարատ)
Անդրէն կայնէ Աշխէն կ'ուզա
Խօրօտ էր մեր Աշխէն, կօլօտ էր մեր
Աշխէն, Սերուն էր մեր Աշխէն:
2. Երեւանայ ճամպախ խլոր (4)
Եարապ աման ման ման է
Մեր Աշխէնի երես (5) պիւլոր (5)
Խօրօտ (6) էր մեր Աշխէն, կօլօտ էր

3. մեր Աշխէն, սերուն էր մեր աշխէն:
Աշխէն էլ (7) կէհայ (8) իգին (9).—

Եարապ աման Լա.

Կը շօրօ այ քանց (10) թուխ մաքին.—
խօրօտ էր մեր Աշխէն կօլօտ (11) Լա.
Աշխէն կայի (12) տանսի կէօշէն (13)
Եարապ Լա.

Դեղին կամ (սուռն) (14) ոսկին սըվ-
տակ (15) տէօշին (16) եօրօտ էր Լա:

5. Աշխէն էլ կայնէ փօն-տուռ (17) եա-
րապ աման Լա.
Մէջք նման ի խանչըլի բուռ (18, 19).
խօրօտ էր Լա:

6. Աշխէն նստի կով մը կթի, Երապ ա-
ման ման ման է,
Անտրան եկե տուռ կը դբի (20) խօ-
րօտ էր Լա:

7. Աշխէն նստի կով կը կթի, Եարապ
աման Լա.
Մէջ կը կթի, մէջ կ'երեչկի (21) խօ-
րօտ էր մեր Լա:

Դաւադարձութեան Բացարարութիւն. —

2. ճամպախ—ճամպայ: 3. թօղ ա—փօղի
է: 4. խլոր—ոլոր մօլոր, ոլորտապօղոյտ:
5. իրես—երես: 5. պիւլոր—բոլորակ: 6.
խօրօտ—գեղեցիկ: 7. էլ—եւեր է: 8.
կ'եհայ—կ'երթայ: 9. իգին—այգին: 10.
քանց—պէս, նման, քան, սրպէս, իրրեւ:
11. կօլօտ—փոքրահասակ կամ միջահա-
սակ: 12. կ'այնէ—կանգնած է: 13. կէօ-
շէն—անկիւն (արապախ): 14. սուռն—
փալիւղ, խախտացող, եւ անբող իրան,
կամ լանջք իւ կամ ճակատ բռնող: 15.
սվտակ—սպիտակ: 16. տէօշէն—կուրծք,
լանջք: 17. փօն-դուռ—փողոցի դուռ:
18. խանչլլ—գաշայն: 19. բուռ—բանեղու
տիղ: 20. կը դբի—կը զարնէ ծեծը: 21.
կերեչկի—կը նայի, կը դիտէ ծածկաբար,
գողտնի:

ՎԱՆԻԿ

(*) Վանայ Գաղթականներ Սուսաստանէն
դարձած ասան բերած են այս սիրերէն որ գեղեցիկ
ու յարմար եղանակով մ'ալ կ'երգէին ու կը պա-
րէին, այսպիսի սիրերգներ ու պարերգներ շատ կան
Վանի կողմերը:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

ՇՈՒՆԸ ԵՐԵՆԱՆ ԿՈՒՏԷ

Յգի կին մը երկունքի մէջ է, տունը բնաւ մարդ չկայ: Կը ծնի վերջապէս. դայեկը հոն չէ. տղաճգանն երեսօտն գետին թողլով՝ կ'երթայ դայեկը կանչելու: Վերադարձին կը տեսնէ որ տան շուրջը երեսօտ կերեր է, կը լլուլտի: «Վայ կիտի՛, չամբձած, կիտի շու՛ն, փողոցները օլըրտող, ցեւիք թռող դու գաս իմ չաղան ուսե՛ս. խարիւժ ըլլի, աչքդ քօռցընէ կերած հացդ...» այս եւ նոյն նման շատ մը հահոյալից նախատինքներ կը թափէ շան գլխուն, որ իր բերանն ի վեր կը նայի միամտօրէն: Դայեկին ետեւէն էրիկն ալ կուգայ եւ բանն իմանալով հրացանը կ'առնէ շունն սպաննելու, կինն առջեւը կը կանգնի «չէ՛, էրիկ մարդ, էկէր գիննայ իմ ըսածներս հերիք է իրեն»:

ՄԱԾՈՒՆԻՆ ՀԱՇԻԻԸ

Մարդուն մէկը քանի մը ոչխար կուտայ գեղացու մը՝ որ կէս պահէ, չափցընէ: Տարիներ կ'անցնին, տէրը կ'երթայ իր ոչխարները կիսելու գեղացուն հետ: Սեղանի վրայ կը ճաչեն: Գեղացին իր հաշիւը կը ներկայացընէ սա պ'ա. — Բա՛րեկամ, ոչխարները 24 հատ եղած էին, իմ բաժին 12ը արդէն ծախեր կերեր եմ, քու բաժնիդ ալ տե՛ս ինչ պատահեցաւ. — քարէն ինկաւ մէկ ոչխար, ետեւէն ալ ինը հատ. մէկ հատին բոժոժ կախեր է տղաս, մէկ հատն ալ խենթի պէս կը սիրէ, ո՛չ ինծի կուտայ, ո՛չ քեզի: Այս պարզ հաշուին ալ ըսելիք չկար. մարդն երկու ձեռքներն առջեւի մածունին մէջ թաթխելով ու իր երեսները քսելով «փա՛սք քեզ տէր, սպիտակ երեսով հաշիւնիս տեսա՛նք» կ'ըսէ:

Մ Խ Ս Ի Թ Ռ Ի Ր

Նշանաւոր քաղաքի մը տղոց մէջ մըրցում կայ տանիքէ տանիք, կամ ցուիքէն բա՛կ, փողոց ցաթկելու: Օր մը՝ մրցումի պահուն, չարածձի տղայ մը կը քաջաւերէ քովի տղան՝ որ ծնողքին հետ երուսաղէմ տեսած էր, որպէս զի թռի ցուիքէն միւս տանիքը՝ ուր թռչիլ մէկուն աչքը չի կըտրեր: Չարածձին իր յորդորները կը բազմապատկէ, «մասի՛, թռի՛ր, մասի՛, թռի՛ր» որ գիտնան քո կրնաս, ու միամիտ տղան՝ փքացած այս յորդորէն, կը թռի, բայց միջոցը շատ լայն ըլլալով՝ վար կ'իյնայ եւ ճիւղը կը կտորի: «Միտի թռի՛րն առակի կարգ անցեր է Դիարբէքիւրի մէջ»:

ԳՈՂՏՈՒՍԾ ՀԱԻԸ

Կին մը դրացու հաւը գողցեր ու մաքրելով ճիւղերը զոյգ կապեր դրեր է սանին մէջ կ'եփի. հաւտէրը կասկածելով նոյն պահուն կուգայ ինտուելու: Գողցողը կ'ուրանայ ալ, կ'ուրանայ: Գործն երդու մի կ'իյնայ. ան ալ գողին երրորդ ընկերն է. կ'երդնու հետեւեալ կերպով. — «էիի, էիի էփն ի վրան, ագուին ի ցից (ճիւղերը ցցուած) խուփն ի վրան, Խուփն վէ՛վ օր (ս'վ որ) քու հաւուկն է կերեր, հլըսի մսիկն ի վրան». հաւ տէրն հաւտացեր էր, ներողութիւն խնդրելով կը մեկնի:

ՄՈՄԸ ԹՈՆՐԻՆ ՄԷՋ

Կին մը ճարպէ մօմ կը թափէ, բայց վառած ատեն կը ճառայ ու կը ջղատայ. պատճառը կը հարցընէ դրացի կնկան մը՝ որ շատ հեղ սատանին չափիկ կարեր է: Սա խորհուրդը կուտայ որ բարկ թոնիրին մէջ կախելով վրան դոցէ. միամիտ կնկուկն ալ այնպէս կ'ընէ ու առտուն ցամաք պատրոյգները միայն կը գտնէ:

Ա Ն Ց Ն Ի Ն Ք Խ Ր Ի Մ

Բախդախնդիրին մէկը գեղացոց պարզ-
մտութենէն օգտուելով՝ քահանայի մօտ
սքենմով կը ներկայանայ գեղ մը եւ սիրով
կ'ընդունուի գեղացոց կողմէ, որոնք քա-
հանայի երես չեն տեսած: Խարերան
«երթանք Սամսոն, գանք Տրապիզոն» ա-
ղօթքը միայն գիտէ ամէն բանի համար:
Գեղացիք գոհ են: Դժբախդութիւնը չ'ու-
շանար: Օր մը համբայի մը (հարուստ)
տղան կը մեռնի, քահանան քանի մը դը-
րամ աւելի շորթելու համար, կը խորհի
աղօթքն երկարել եւ իր սովորական ա-
ղօթքին վրայ կ'աւելցնէ, «ա՛լ ի վար եր-
թանք, ա՛լ ի վեր գանք, անցնինք Խրիմ»:
Գեղացին կրնա՞ր ասանկ խտրութիւն մը
մարտել, քարով, փայտով փառաւոր ծեծ
մը կը քաշեն մարդուն՝ որ շունչը հազիւ
տուն կ'առնէ. բանը կ'իմանայ երէցիկներ,
«մարդուկս ինչո՞ւ խօսքս չսկսեցիր. Սամ-
սոնն ու Տրապիզոնն ինչո՞ւտ ձեռք չէր
տար որ ա՛լ ի վեր կ'երթաս», ըսելով
յանդիմանութեամբ կ'ողտլէ զայն:

Բ Զ Ա Բ Ո Ն Ը

Գեղի մը մօտ, մեղուները բոյն դրած
են բարձրաբերձ ժայռի մը անմտոցնի
կողին մէջ, ուր մողէզները հազիւ կրնան
սողալ: Գեղացիք կ'աւելնով որ շատ մեղր
կայ հոն, կ'ուզեն օգտուիլ, բայց ո՛չ վե-
րէն իջնել կարելի է եւ ո՛չ սանդուխ կը
հասնի վարէն: Իրենց մէջէն ամէնէն խե-
լացին է Թորոս: Սա արագիւլի փետուր-
ներէ թեւեր շինելով ժայռին զլուխը կ'եր-
թայ գեղացոց խուռն բաղմութեամբ, ու-
րոնք կ'սքանչանան իր հնարագիտութեան
վրայ: Մեծ բաժինն ինք վերցնելու ալայ-
ման դրուելով՝ Թորոս գահավէժէն վար
կը թռի հազած թեւերը բանալով: Մինչ
մարդաթուռնն անգիտօրէն վարը ջախ-
ջախուելու կ'երթայ, վերէն գեղացիք
տեսնելով որ բոյնն անցաւ «թեւաթո՛րոս,
թեւաթորո՛ս բզրբոնն անցա՛ր» կը սլո-
ռան:

ԲՈՒՊԻՆ ՄԷՋ ԴՈՂ

Տանտիկին մը ճրագով կ'երթայ մառան
ռուպ (պէքմէզ) բերելու, կը փորձուի ա-
մանին մէջ նայիլ, ի՛նչ տեսնէ, կին մը՝
որ իրեն կը նայի պիշ պիշ, լեղապատառ
ներս իր վագէ ճշելով: Տաներէցը՝ որ ա-
մէնէն քաջասիրտն է, կը համարձակի ան-
ձամբ ստուգել, Մեծ տղուն պատուիրե-
լով որ իրեն ընկերայնայ: Կոտին խուփը
կամացուկ մը վերցնելով կը նայի գաղ-
տագողի. իրա՛ւ, ինքն ալ տեսած էր
ռուպին գողն ու խկոյն խուփը կը գոցէ
ձեռքին ամբողջ ուժով. որդին կիւմ կը
պարպէ հրացանը, ամանը փրեխ փրեխ
կ'ըլլայ, ռուպը կը ցանուի գետին. մարդ
չկայ. «ի՞նչ եղաւ այս սատանան» կը
հարցնեն իրաւ գեւ է եղեր, փախաւ:

Մուֆորգին

Մ. Է.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐԳ ՄԸ

[Սլաւեկերսի բարբառով]

Զինչ ու զինչ տամ լողորջուն՝ քօմա-
քօմա հօյ,
Զիմ շապիկ տամ լողորջուն՝ զօմա-զօմա
հօյ,
Լողորջի՛, լողորջի՛, աատէվ աաղէ փըր-
խագ ճի,
Հէր քօ վըռի իւք օ հօ՛, իւք մալէմըն
Հա պըժան, պըժան քիպար օլսըն հէյ,
Անաէր օլսըն հէյ,
Խէտ տեսար, խէտ խաւեցար, քօմա-
քօմա հօյ,
Լուսնիա՛լ գիշեր պաղ մի ի տուր, զօմա-
զօմա հօյ,
Լողորջի՛, լողորջի՛, աատէվ աաղէ փըր-
խագ ճի,
Հէր քօ վըռի իւք օ հօ՛, իւք մալէմըն
կիպըար ճի,
Հա պըժան, պըժան քիպար օլսըն հէյ,
Անաէր օլսըն հէյ,
Բարբառ. — Գօմա = բոլոր: Հօյ, հէյ =
ձայնարկութիւն: Զօմա = արօտատեղի

կամ եայլաւ խէտսայդ: Խառնեցար—
հառնեցար: Միւս մնացած բառերուն մէ-
ջն երգի երգողն ինք ալ չկրցաւ դուրս
ելլել, ո՛ւր կը մնայ՝ ես: Ընթերցողն եթէ
կարողութիւնը ունի, թող մէջն ելլէ,
իսկ եթէ ոչ՝ խորհուրդ կուտամ, որ եր-
բեք մէջը չմտնէ այս երգին:

Ո Ղ Բ Ե Ր Գ Մ Ը

[Շառաղոցոց բարբառով]

Լէ՛, Լէ՛՝ եաման գուլ՝(*), Արի երթանք
մեր տան բաղչէն,
Ես վարդ քաղեմ, դու ալ ո՛չէն,
Ես փունջ անեմ, դու ջար մաղչէն,
Էմալ անիմ, էմալ անիմ,
Գեացինք ձիւնի մալուլեր իմ,
Հեար պլտտիկի չիւարեր իմ,
Կէս աւուրն էր՝ բերի գեախ էր,
Կեարմիր խընծոր ծառէն կեախ էր,
Ա՛խ, էմալ անիմ, էմալ անիմ,
Եկան ասին եարօջ վահ էր,
Աչքըս կուլէր, սիրտըս ուրախ էր...:
Ջիւր կուգէր վերէն սարէն,
Կուգէր թափեր մեարմեար քարէն,
Էմալ անիմ, էմալ անիմ,
Իմ եար դարձի ուր կրակէն,
Էմալ անիմ, էմալ անիմ,
Հեար պլտտիկի չիւարեր իմ:

Բառարան. — Դիւս=դու: Հեար=դեռ,
տակաւին:

Էջմիածին ԿԱՅԾՈՌԻԿ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՕՐՈՐ

(ԴԵԱՐՔԵՔԻՐԻ ԳԱԽԱՌԱՐԱՐԱՌՈՎ)

Դընեմ զաւակս օրան է 1)
Պաղենեմ անուշ բերան է
Նաննի նաննի եւ:

(*) Իւրաքանչիւր տողի կրկնելու է այս յանկերգը:

Նաննի ըսեմ քնցընեմ,
Աստուած յիշեմ արթնցընեմ.
Նաննի նաննի եւ:
Օր օր ըսեմ քնցընեմ,
Խաչ հանեմ 2) արթնցընեմ,
Խաչ հանեմ արթնցընեմ,
Նուշ ու շաքար կերցընեմ,
Նաննի նաննի եւ:

Երախաները ծնկան վրայ խաղցընելու
ատեն կ'ըսեն:

Էն ի՞նչ աղջիկ աչիկ է
Կըլճէ 3) ժամու խաչիկ է,
Էն ի՞նչ աղջիկ քնթիկ է
Կըլճէ ժամու ֆըռէկ 4) է,
Էն ի՞նչ աղջիկ բերան է
Կըլճէ ժամու խորան է:

Տոտիկ 5) տոտիկ տաքցի,
Դարուն է լի խաղցի,
Վերեւ տոտկան մարդ էր,
Ներքեւ տոտկան վարդ էր.
Տոտիկ տոտիկ տաքցի
Դարուն էլի խաղցի
Տոտիկ տոտիկ լիւի 6)
Պաւան 7) առնէ ձիւն 8):

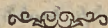
Փշօ փշօ 9) ճանէ
Հալլուլի մրճանէ
Չարագէ բթան է:
Աղբէր վարէ էն օշոն 10),
Աղբէր վարէ 11) էն փշոն,
Աղբօր անուն օրոճայ 12)
Վերէն ու վար կճկճայ 13):
Հաւէ բնէն թուցուցինք,
Պաւան 14) ճէլն 15) բրցուցինք,
Հարս ու փեսան կերցուցինք,
Խաւսման 16) խըռովցուցինք,
Պուճախը նստըցուցինք:

Բառարան. — 1 յօդ, Դիարբէքիւրցիք Է
յօդին տեղ զրեթէ է կը գործածեն միշտ.
2 խաչակնքեմ. 3 կը նմանի. 4 եկեղեցիի
մէջ վառելու փոքրիկ մոմ. 5 ոտք. 6
մանկական քայլ. 7 հայրիկը. 8 նախշուն
ոտնաման, 9 կատու. 10 շուն. 11 վանտէ.
12 յօրանջէ. 13 եռայ. 14 ոտքը. 15 իր-
մէն. 16 մեծ մայր:

Դիարբէքիւր

Մ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

ՄԱՐԱՇԻ ՄԵՋ ՆՇԱՆԱԻՈՐ ՏՕՆԵՐ

(Շար. «ԲԻԻՐԱԿՆ» 28 թուէն)

Կէլի տէօն (գայլի տօն), Բուն բարեկենդանի չորեքշաբթի օրը, կիները հանգիստ կ'ընեն, «գայլի տօն է» ըսելով, որպէս զի իրենց տուններն ու ճամբորդները գայլի վտանգէն զերծ մնան:

Մկատէօն Բուն բարեկենդանի ուրբաթը: Այս օրն ալ կիներն ոչ կար կը կարեն եւ ոչ մանած կը մանեն, չըլլայ որ բոլոր տարին մկերը տանը հաղուստ ու կարասիները կտրեն:

«Պարկինտին» շաբթու (Բուն բարեկենդանի շաբաթը) մինչդեռ սովորութիւն է ամէն շաբաթ լուացք ընել կիներու համար: Այս օրուան լուացքն աղուհացին Բ. շաբթուն կը յետաձգեն. կ'ըսեն, «կնտէքի ճառէն կը մոնան», այսինքն կիներն զրազած կ'ըլլան բարեկենդանի կերակուր պատրաստելու համար:

Հարրծատէօն (տրամի տօն, աղուհացին երկուշաբթին): Այս օրը կիները չեն մաներ, չըլլայ որ բոլոր տարին գինովնէրու հանդիպելով իրենց ճախարակը կոտորեն, ճաղը ծախն եւ: Նոյնպէս այսօր «Ֆէլ» չեն եփեր, կ'ըսեն «մէջէն խսկիւր կ'ելլէ». միայն «թուլթըլա շողրո» (թթու ապուր) կ'եփեն եւ կ'ուտեն: Այս օրուան յատուկ գործն է շաբաթէն յետաձգուած լուացքն ընել. ու լմնալէն վերջը տան մէջի բոլոր կարասիները լուալ ու մաքրել, չըլլայ որ եղի մը հոտ դանուելով պահքը եղծուի:

Հատակ (հատիկ, Աղուհացին Ա. շաբաթը), Մարաշիք կ'ըսեն «էօսէօր հատակ է վաղու հատակ է»: Կիրակի օրը ժամին ելլելէն ետքը «հատակը» կ'ուտեն Մարաշիք, «հատակ»ը լոկ խաշուած ցորենէ, այս սոպեապուրի մէջ դնելով, բահլա ու սիսեր ալ միտաին «հատակ չաղրո» կը շինեն: Կերակուրն ուտելէն ետքը կամոց կամոց կը քաշուին քաղքին արեւմտեան կողմը «Ս. Թիւրիւսի» ուխտատեղին: Այս ուխտատեղին լոկ ծառ մըն է

ուր ամէն ուխտաւորներ մանած մը կամ լաթի կտոր մը կը կապեն: Ս. Թիւրիւս այս տեղ այցելած ու քանի մը օր կեցած է, կ'ըսեն:

Բաւաւ Մանալ: Ասոր ուրբաթ աւ շաբաթ օրերը լուացք չեն ընեն:

Լաւաւ Մասր ալ շաբաթը լուացք չեն ընեն:

Ճարհարհար (Մար-զարդար—ճառ-զարդար) Մաղկազարդ: Ասոր ալ շաբաթը տղայ նշանողները իրենց նշանձուն հողաթափի եւ ընծայ կը զրկեն:

Տըրընպոց (Գունեբաց) Այս իրիկուն բոլոր աղջիկները եկեղեցի կ'երթան, որպէս զի բախդերնին բացուի, ինչպէս որ մայրերը կ'ըսեն «էօսէօր ի ժամ կնքի պոխդիտ պացուա»:

Կաւաւ: Այս առաւօտ բոլոր հարսերն ու աղջիկները եկեղեցի կ'երթան գիշերանց ու ձեռուրնին մոմեր բռնելով բոլոր վերնատունը կը լուսաւորեն:

Խաւաւ (Աւագ չորեքշաբթի) «Մարաշ-ցիք խուրուկ նուակ (խոտի անուն) կը կը ժողվեն դաշտերէն ու ապուր եփելով կ'ուտեն, սա նպատակաւ թէ բոլոր աղուհացին մէջ մարդուն եղը կը հալի ու հաղիւ նուշի չափ կը մնայ. «խուրուկն» ալ կ'ուտեն որ այն եղն ալ հալելով նուազին:

Աւագ հինգշաբթի: Այս օր «աղա մաղ» կ'ուտեն (աղի մաղ): «Աղամաղն» լոկ սմբուկի զլխին կեղեւն է, որ չորցուած պահուած է, այս կը խաշեն, կը մանրեն, վրան աղ սոխ ու պղպեղ ցանելով կ'ուտեն:

Աւագ չորեքշաբթի: Այս օրն ալ «քացխաշուրո» (քացախապուր) կ'ուտեն: Ոսպեապուրի մէջ քացախ դնելով կը շինեն այս կերակուրը:

Խաւաւ: Այս օրը առաւօտէն մինչեւ ժամը տասը ծով բերան կիները լուացք կ'ընեն բաղնիք կ'երթան ու ժամը տասին եկեղեցի կ'երթան հաղարդուելու («խաղարդուել»):

Մեծ դարձ: Այս օրը Մարաշի հայերը հաւկիթներ կը ներկեն ու իրենց ծանօթներուն կ'ընծայեն: Նաեւ շատ մը մարդիկ ու տղաք փողոցներու մէջ հաւկիթ

ներն իրարու զարնելով խաղեր կը խաղան.
Աւարտի Աւարտաւորն. (Աւարտում): Այս
օրը տեսակ մը ճերմակ ծաղիկ (եօղուրտ
չիչէկի) կը ժողվեն ու կը չորցընեն. ձմեռը
իրը թէյ կ'եփեն ու փորացաւութիւնը
փորատելու համար կը խմեն:

(Շար.)

Յ. Մ. ՎԱՐԺԱՄԵՏԵԱՆ

ՄԻՌՈՒՆԻ ԾԱՂԻԿԸ
ԵՒ ԱՆՈՒՇԱԿՈՑ ԵՂԸ
(Հ Ե Ք Ե Ա թ)

Յովսէփ ու Ս. Կոյս Մարիամ մանուկ-
Յիսուան առած երբ Եգիպտոս կը փախ-
չէին՝ ճամբան, Եգիպտոսի մօտերը, հիւր
իջան Արար գեղացի ընտանիքի մը: Ասանք
իրենց վաղեմի սովորութեան համեմատ
հիւրերուն ստուերները լուսոյն ու ջուր
տաքցընելով Նրախան լաւ մը լողցուցին
թփթփցուցին: Սակայն Մանիկը ջրէն
հանելէ ետք, կինը ինչ մէկը, լողցունքի
ջուրը թափելու համար արտօրեօք դուրս
տարած առնէ՝ զգաց որ անուշ հոտ մը
կ'ելլէ անինին մէջէն ու տեսաւ որ այդ
ջրին վրայ տարրեր փայլուն հեղուկ մը
կը ծածկայ: Վար դրաւ անկինը, մատին
ծայրովը դպաւ, քննեց տեսածն եւ ստու-
ղեց որ տեսակ մ'անձանթ անուշահոտ
եղ էր որու նմանը կեանքին մէջ տեսած
չէր: Զարմացաւ. հոտ, այդ պարզ լող-
ցունքի ջրին մէջ ուտիկոյ, ինչո՞ն առաջ
եկած պիտի ըլլայ տախիայ: Տնեցիներէն
մէկուն կատակը կարծել՝ բանաւոր չէր,
քանի որ իրենց ճանչցած եղբրը շատ ըւ-
տորին են տոտր նայելով: Հապա ուրե՞մն...
Մանկութենէ ի վեր, ցեղային բարքերու
ազդեցութեամբ, Արար կինը միշտ տա՛ք
ու անկեղծ հաւատք մը տածէր էր հրաշք-
ներու, սխալեցա՞ւ արդեօք երբ այս ա-
նոնց վերադրեց. ո՞չ ապաքէն եղին հոտն
յա՛ր եւ նման էր այն ծաղկներուն
զգլխիչ հոտին որոնք կը բուսնին մի՛միայն
հրաշալիքներու ստորերկրեայ դղեակները

չըջապատող պարտէզներուն մէջ, ուր ծա-
ռը կ'երգէ եւ թռչունը կը խօսի... Աւա-
տի, միամտուկ երկիւղածութեամբ քչիկ
քչիկ փոքր շէշի մը մէջ առաւ եղը, իր-
եւ նուիրական աւանդ պահելու համար
եւ ջուրը թափեց պարտէզը:

Յաջորդ օրն առտուան դէմ, մութնու-
սասուն, ընտանիքին մեծը, հիւրերը ճամ-
բու դնելէ ետք, տնեցիք խմբելով տարաւ
պարտէզը քիչ մը պտտցընելու համար
ծառ ու ճղերուն միջտանքը, փշտփնե-
րուն տկտիքը՝ ուր Արշալոյսը մարգրիտ
կը մաղմղէր երկնքէն: Պարտէզին դուռէն
քիչ մ'անդին յա՛նկարծ կանգ առին զար-
մանքէն ու հիացումէն շրթունքնին խաժ-
նելով...: Քանի մը չէկ հեռու բո՛ւււ,
բա՛ւա դեղեցիկ, մատղըշուկ ծաղիկներ
ծլեր, ուռճացեր էին... մէկ գիշերուան
մէջ. պճըլիկ, մեղուչիկ ծաղկներ՝ որոնց
հաւը պարտէզն էր բռներ: Մեքենապէս
մօտեցան այդ հրաշալիթիթ ծաղկներուն՝
որոնք անստոյգ անուրջ մը կը թուէին ի-
րենց, շոշափեցին, յետոյ քաղցին մէյ
մէկ հատ ու ապշած իրարու նայեցան...
Յանկարծ կիներէն մէկը—ու թերեւս ի-
րենցմէ է՛ն սրամիտը—փութաց գիտել
տալու թէ ըսկուան երախային լողցունքի
ջուրն, ինք անձա՛մը, ճիշդ հո՛տ ծաղիլ-
ներուն բուսած տեղը թափեր էր՝ առաջ-
ուընէ վրայէն տեսա՛ի անուշահոտ եղ ալ
առնելով: Ամէնուն դէմքին վրայ անբա-
ցատրելի հրճուանք մը ճառագայթեց:
Իրողութիւնը պարզուած էր. ըսկուան
հիւրերը ծպտեալ ոգիներ են եղեր եւ
իրեւ ճամբորդ իրենց տունը հիւր իջեր
են անշուշտ փորձերու համար իրենց հիւ-
րասիրութիւնը...:

Մտնալով բարիլուսուն պտոյտը՝ հո՛ն,
հիւանալի ծաղկներուն քովիլը նստած
կուշտ ու կուռ խօսեցան: Մէկը կը նկա-
րագրէր բարի հիւրերուն դէմքը, միւսը՝
անոնց նիստ ու կոյն եւ ուրիշ մ'անոնցմէ
լած խօսքերն ու բառերը կը կրկնէր ու
կը վերլուծէր: Կիներէն մէկն ալ միամտո-
րէն ըսաւ—Ա՛խ, կրցա՞նք արդեօք, պէտք
եղածին պէս պատուել զանոնք...:

Ա՛լ այնու հետեւ սկսան դուրգուրանքով

մշակել այդ ծաղկներն՝ որոնք տարուէ տարի աճելով պարտէզին կէսը հիանալի բուրաստան մը դարձուցին:

~ ~ ~

Բայց ախոս՝ որ երջանկութիւնը կը նմանի գիշեր ատեն սա՛ կապոյտին խորը ձողացող պլլոստուն ասուպին. դեռ ժամանակ չունեցած գէթ կո՛ւշտ մը զայն գիտեցու՛ կը տեսնես որ կ'անցնի, կ'երթայ: Անակնկալ ծախորդութիւններ այս շատուոր ու բարեկեցիկ ընտանիքն ալ ցի՛ր ու ցան ըրին վերջապէս: Տան կըտորիճներն անողոք համաճարակի մը զոհ գացին, իսկ մնացածները՝ մանր ու մեծ ձօժերն, իրենց անպաշտպան մայրերուն հետ ինկան թշուառութեան ճանկը, խեղճ գերի: Ո՛ւր էր նախկին նահապետական տունն ուր եթէ ո՛ր մը հիւր պա՛կաս ըլլար գեթախղութեան նշան կը համարուէր: Ա՛խ ո՛ւր էր այն սաքուկ ծախն որուն չորս բոլորը կը շարուէին ձմեռուան երկայն գիշերները հրաշալի հեքեաթներ պատմելու համար իրարու: Ո՛ւր այն առա՛տ ու հազար տեսակ պտուղներով, բոյսերով զարդարուն ընթրիքի սեղանը զոր կը շրջապատէին անհոգ, անվշտ, մանաւանդ երբ հիւրեր ալ իրենց սեղանակից ունենալու բախդին արժանանային: Այդ ամէն սին պատրանքներ էին արդեօք թիթեռնիկի թեւերով...: Զոր հացիկ մը ձեռքը ձգելու համար խեղճիւրը ծախեցին ծախեցին ամէն ինչ նոյն իսկ այն անուշահոտ եղի շիշը զոր շատ տարիներէ ի վեր իրրեւ նուիրական աւանդ մը կը պահէին:

* * *

Այն օրէն ի վեր, երբ Մեծ-Մանուկը հալածական փախչելով դէպի Եգիպտոս հիւր իջաւ Արար ընտանիքին՝ երկա՛ր տարիներ անցեր էին:

Մարդացեալ Աստուածորդին մարդկային կեանքի պատանութեան շրջանն արդէն բաւորաճ ըլլալով՝ վաղուց թեւակոխած

էր երիտասարդութեան մէջ: Իր համբաւը թուիչ առեր էր ամէն տեղ: Իրրեւ Տէր՝ ծովուն կը սանտէր, առանց նոյն իսկ լաստակի մը քալելով կ'անցընէր ծովուն վըրայէն, վեց հացով քանի մը ձուկով հազարներով մարդ կը կշտացընէր, կաղերը, բորստները. հիւանդները կը բուժէր, հրաշքներ կը գործէր որոնց առջեւ կեղծաւոր-զոյիւններն ափ ի բերան կը պապանձէին: Իրրեւ Մեծ-Մարդասէր՝ սիրով կը տեսակցէր բարոյապէս կամ ֆիզիքապէս ախտացեալ անձերու հետ. կը ներէր, կ'սիրէր, կը խրատէր, կը բժշկէր անձանձիր, շատ անգամ ալ կը խոնարհէր այցելելու անոնց խրճիթները կամ տները եւ մինչեւ իսկ սեղանակից կ'ըլլար անոնց: Օր մ'իւրեքանիս, բորստի մը տունը ձալած ատեն՝ կին մը, շիշ մը անուշահոտ եղ բերելով՝ օժեց Անոր գըլուխը: Եղն անանկ զգլխիչ հոտ մը տարածեց չորս դին որ ներկաները սքանչալ հաղով՝ մտածեցին թէ չափազանց թանկագին տեսակէ ըլլալու էր ատիկա, եւ մինչեւ իսկ անոնցմէ ամենք գիտել տուին թէ աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար այդ ծախելով ստակն աղքատներուն բաժնել...:

Այդ եղը Նարդոսի սուղ եղը չէր, ինչպէս կարծուեցաւ, այլ նոյն այն անուշահոտ եղը՝ զոր տարիներ առաջ Արար կինը ժողոված էր Մանուկ-Յիսուսի լոգցունքի ջրին վրայէն:

Իսկ այն ծաղկներն՝ որոնք նոյն լոգցունքի ջրէն բուսեր էին պարտէզի մէջ՝ իրենց գոյութիւնը պահեցին ու տարածուեցան, ապա մեր Եկեղեցական Ս. Հայրեր սկստան պատրաստել անոնցմով Սրբաւոյս Միւսները:

Խորհրդ

Լ. ՍՐԱՊԵԱՆ

○○○○○

Գ Ր Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

«Վարդապետութիւն ժԲ առաքելոց կամ վարդապետութիւն Տեառն երկոտասան առաքելովք յաղագս» Հ. Սահակ Վ. Նազարէթեան, Մ. Ո. Կ. Պոլիս, 1898, Տպգր. Տ. Ճէվէլէկեան, էջ 260:

Հ. Տաշեանի, Նորայր Բիւզանդացու, Մխրթանի, Պրոֆ. Խալաթեանցի, Կարիէրի ու Մառի մատենադրական ուսումնասիրութեանց մէթոտն ու հոգին քիչ շատ թափանցողին շատ դժուար բան է սկուլատիկ դարձուածքներով խմբուած, ըստ ինքեան հետազոտութիւն կարծուած, գրչի ձառնութիւններու ի տես անտարբեր գտնուելի: Այս կարգէն է Վեր. Հ. Սահակ Վ. Նազարէթեանի վերի գիրքն որու մեծ մասը «Պատկեր» Կիսամսեայ թերթին մէջ հրատարակուած էր:

Հեղինակը մատենադրական ու քրիստոնէական հնախօսութեան այնպիսի վերին աստիճան կարեւոր խնդիրներու միջամուխ կ'ըլլայ որ անոնց լուծումն, արդի պահանջներու համեմատ, գիտնականօրէն, տալու բաւական չեն դժբախդարար Յիսուսեան միաբաններէն Հ. Իգնատիոս Մինասի, Գամուրինի, «այլովքն հանդերձ»: Ասոնց վրայ կրթնելով ելլել քարոզել թէ «Վարդապետութիւն ժԲ Առաքելոց» կոչուած պրակը վաւերական է ու Քրիստոնէութեան Հիմնադրի բուն խօսքերը, քորոզած Վարդապետութիւնն ու հրամանակարգն են, ծաղրական է եւ որ ցաւալին եւ մանաւանդ արդատահելին է միամտօրէն խաբուիլ: Այսչափ միամտութիւն, անքննադատ ըզնդ կամ կամաւոր կուրութիւն ժամանակակից լուսաշխարհքի մէջ, թերեւս մեր նախնիք ալ չունին: Ի զուր հետաքրքրութեամբ միտուեցի հիւղինակաւոր անձ մը՝ գէթ Հ. Սահակի խաբուելուն կամ այնպէս համալուծելուն իրաւունք տալու: Յիսուսեան մը սա կ'ըսէ, Յիսուսեան մը նա դուռ Հռոմի դամբարաններուն մէջ ելն. որոնք ամէնքն ալ խնդրական ու վստահութիւն չեն ներշնչեր: Միայն էջ 7 ու 127 հանդիպեցայ

Դոկտ. Ֆունկի, ան ալ շատ աղօտ, աննշան ակնարկութեամբ:

«Պատկերի» մեծապատիւ մեծարեալ խմբագիրը զանազան պատ ի պատ դարձուածքներով, երկար բարակ «չանչանութիւններով» ոչ հեղինակաւոր պարտներու վկայութիւններով ուղերի, հաստատել թէ բացի առաքելոց անունով թղթերէն, «Աւետարան ըստ Մատթէոսի» այլ եւ այլ համարները (Հմմտ, «Վ. Առք.» էջ 16 եւն) իր հետազոտած վաւերական գրքուկի յարասութիւնն են: «Խենդիս բաները»: Վեր. Հօր ամբողջ ջատագովականը չըջնելով՝ հարկ է սա եզրակացութեան յանգիլ թէ «Վ. Առք.»ը պարզապէս քաղուածոյք մըն է Մատթէոսի Աւետարանէն ու Առաքելոց թղթերէն, ու ըստ արդի քննադատութեան Բառնաբասի ընծայուած թղթին շարունակութիւնը, (Հմմտ. Հ. Տաշեան, «Վարդապետութիւն Առաքելոց, Անվաւերական Կանոնաց մատեանը», Վիեննա, 1896, էջ 8):

Եւ որովհետեւ Հ. Նազարէթ մէյ մը զառամած վարդապետութեան զոհ դացած ու ճշմարտութեան նշոյլ մ'իսկ չենշմարած, գիրքը ծայրէ ի ծայր անյարիր է, այնպիսի անյարմար տեղեր կոչումներ ի մէջ բերուած են որ կը ժխտեն քան կը հաստատեն ինչ որ կ'ուզէ ապացուցանել: Ի՞նչ աղերս ունին Կալլիստինեան Դամբարանէն պատկեր մը, «Յուստենեայ վկայի գրուածները», Աբերկոսի վերագրուած քրիստոնէական հին երգ մը մեր այս գրքուկին հետ: Գիտենք իբր արտաքին ցուցում յառաջ բերուած են, բայց շատ տկար, թոյլ ձգուած ու աւերորդ իսկ, խնդրին հետ կապակցութիւն չունին, գոնէ ինծի այսպէս երեւցաւ: Հ. Սահակ եթէ ուշի ուշով անդրադառնար ներքին ցուցումներուն, պիտի վերահասու ըլլար (թէեւ չեմ յուսար à prioriներով տողորուած ուղեւծուծի մը) թէ (ըստ իր բացատրութեան) աշխարհահոչակ գրքուկս մէկն է այն վաւերականներէն որ Քրիստոնէական Բ-Գ դարերուն, Ասորոց զանազան աղանդներու, Դարոցներու մէջ դարբնուեցան, Ասորիք՝ որ այսպիսիներու վառարանն էր:

Հեղինակը, որ Յունարէն ու Եբրայացիքէն լեզուներու ծանօթ չէ (թէեւ հակառակը հաւտացընել կը ջանայ) բացարձակապէս կը ստէ էջ 20 թէ «Վ. Առքը» ոչ դասական յունարէն լեզուով գրուած է, «ամէն բառ ու խօսք այնպիսի եբրայաբանութեամբ լի է որու Նոր Կտակարանաց եւ ոչ մէկ գիրք կրնայ հաւաստութիւն» Այդ է. եղեր Եբրայագիտութիւնը ու Յունարէնագիտութիւնը: Փիլոթէոս Բրիեքնիոս յոյն մեղրապոլտին հրատարակածին մէջ ասորերէնէ թարգմանուած, ոչ թէ բնագիր) եբրայաբանութիւն համարածն Եբրայաբանութիւն չէ, այլ Ասորերէն-Արամերէն, որով խմբագրուած է մեր այս անվաւերականն, ինչպէս ըսինք: Բարեշնորհ Հայրը մեզմէ առաջ ու մեզմէ աւելի հարկ է որ դիւնար թէ Եբրայաբանութիւնը շատոնց գերեզման իջած էր: Հապա ո՞ր թողունք Եբրայաբանութեան զանազան շրջանները, ինչպէս նաեւ յետսագոյն դարերու հրեայ ժողովրդի դրական լեզուի մանաւանդ Քրիստոսի դարու դաւառաբարբառներն (Հմտ. է. Ռենան, *Langues Semitiques*, Ե. տպագր. 1878, էջ 107-167) որոնց ծանօթանալ հարկ անհրաժեշտ է այսպիսի խնդիրներ պըրպտողին:

Յարգելի վարդապետը այնպէս կը հաւտայ թէ «Շատ օգտակար եւ յոյժ հին յիշատակաց երկրի մ'է այս... Աւետարանի եւ Նոր Կտակարանի հետամուտ ուսումնասիրաց յօգուտ եւ եկեղեցւոյ նախնական կազմութեան վրայ սքանչելի տեղեկութիւն ու պայծառ ըյս կը տրուէ»: Կարճ կապենք, եթէ այսպիսի անվաւեր գրքերով է որ Քրիստոնէութեան Աստուածային ծագումը ու Քրիստոսի խօսքերուն պատուէրներուն նախնական ձեւը պիտի ապացուցուի, կը սխալինք: Այսպիսի «Անկանոն» գրքերու վաւերականութիւնը հաստատել ջանալով՝ բուն վաւերականներուն հետեւապէս Քրիստոնէութեան ստղտանք կը բերենք:

Լռութեամբ կ'անցնինք ծէսերու, դաւանանքներու տրուած թիւր մեկնութիւնները, փոցն խնդիրներ չվերարծարծելու նպատակաւ:

Դ. ԽԱԶԱԿՆՅ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Աւստրիոյ դեռպան Պ. Զոն Կալիչէ, անցեալ Նշ. օր, Բէռլին-դէրէէն հեռագրով Ս. Պատրիարք հօր շնորհակալութիւն կը յայտնէ ջաւակցական այցելութեան համար, Նիլվարէտ կայսրուհի-Թագուհուն՝ մահուան առթիւ ու Սանտա-Մարիա եկեղեցուն մէջ կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնին իր կողմէ պաագամաւորներ զրկելուն համար:

—Դատական պաշտօնատան Կրօնական գործոց դիւանի տեսուչ Զիվէր Բէյ Բերա Ս. Պատրիարք հօր ընակարանն երթալով տեսակցած է Ն. Ամենապատուութեան հետ:

—«Բիւրակին» աշխատակից Գեր. Տ. Վ. Պաւեան, Կեսարիոյ առաջնորդը, այս շարթուս Պոլիս կ'ուղատուի:

—Զատոյեան Դանիէլ Վ. Աղթամարի թեմերն աչքէ անցընելով՝ իրեն յանձնարարուած հրահանգին համաձայն, Նարեկայ Նորահաստատ որբանոցի բացումը կատարէ, որու տնօրինութիւնը պիտի վարէ:

—Տիվլիսաբնակ Ալէէանք յօժարութեամբ յանձն առած են իրենց ծախքով մշտապէս ուղարկելու Ռուսաստանի համալսարանները, Մայր-Աթուի ճեմարանի ընթացաւարտ երիտասարդ սարկաւազները:

—Նորին Օծութիւն Ս. Հայրապետը կոնգակով մը խրախուսած է Կարնոյ Պատր. Տեղապահ Տ. Զաէն Թ. Վ. ը Հասգեղի նախորդ քարոզիչը, որ այս օրերս մանաւանդ շատ կը փնտռուի:

—Տ. Գարրիէլ Թ. Վ. Ճէվահիրճեան ու Տ. Ն. Թ. Վ. Ասլանեան Օգոստ. 24, Բշ. Էջմիածին հասեր ու նոյն շաբթուն Ուր. օր Բիւրական գացեր են, ուր մնացեր են քանի մ'օր: Ս. Հայրապետն որ Շուշի ու Տաթև այցելութեան ելած է, խաչի տօնին Էջմիածին կ'ուղատուէր, հաւանական է որ նոյն օրը կատարէ եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը:

—Ֆէրէի Պաշարական եկեղեցւոյ օծումն

անցեալ Գշ. օր տեղի ունեցաւ: Անժ բազմութիւն հաւաքած էր: Միայն հրաւիրեալները կ'ընդունէին: Աւտուսն ժամ 3ին, Ամեն. Ս. Էկզարքը, չորս Սինօգա-կան, երեք արքեպիսկոպոս ու բազմա-թիւ վարդապետներ ու սարկաւազներ հանդիսաւոր թափօրով հին եկեղեցիէն նորը փոխադրեցին սրբատունին ու մո-սունքները: Պատարագին երգեցին Սո-ֆիայէն յատկապէս եկած երաժիշտներ: Ներկայ էին Պաւլոսական գործակատար Պր. Մարքով, իր բոլոր պաշտօնեաներով, Ռուս դեսպանատան կողմէ երկու ներ-կայացուցիչ, Սոֆիայէն ու Փիլիպէէն ե-կած պաշտօնատարներ, Ռուբէրտ Կոլէճի Պաւլոս ուսանողներն եւլն:

— Կայս. իրատէ մը հրամայեց օր պա-տերազմի դաշտին վրայ մեռնող զինուո-րականի մը կալուածն երբ իր զաւկին վրայ փոխանցուի, Տէֆօտէրխանէն ու է ծախք չառնէ:

— Աւստրիայէն բազմաթիւ իտալացի գործաւորներ Անկոնա ու Թաւինէ դար-ձան, Տրիէստի փողոցներու մէջ տեղի ու-նեցած սոսկալի տեսարաններուն պատ-ճառաւ: Տեղացիներն իտալացիներուն վրայ կը յարձակին «Սատկին իտալացի-ները» գոչելով:

— Բերա, իսկէնտէր փողոց, թիւ 44, Աւստրիական Հիւանդանոցին մօտ, հիմ-նուած է Միջազգային ընկերակցութիւն անպաշտպան օրիորդներու բարեկամու-հիներուն, որու նպատակն է օգնութեան հասնիլ դատարարակուհիներուն, սենե-կապանուհիներու, սպասուհիներու, պա-րագային համեմատ հայթայթելով անունը պատուաւոր սպաստանարան ու վոտահե-լի ընտանիքներու ուղղեալ յանձնարա-րականներ ու դժուարին պարագայի մէջ խորհուրդ տալով ու ազդեօրէն պաշտ-պանելով անոնց նիւթական ու բոլորյո-կան չաչերը: — Այս հաստատութիւնն, որչափ կ'երեւայ, գերմանական Հեյքէրֆէ Զոր Հայր Դանւորներու աստնջանոցի նման հիմնարկութիւն մը պիտի ըլլայ:

— «Մոնիտօրի» մասնաւոր տեղեկու-թեանց նայելով Բերլինի պայմանագրա-

կան կառախումբը Սեպտ. 30 ին Մայրա-քաղաքս պիտի բերէ մէկ մօսն այն կառ-քերուն եւ երկվարներուն շորոնք Գեր-մանական Կայս. ամօլը պիտի գործածէ Պաղեստին ուղեւորութեան աթիւ: Բեր-լինի լրագիրները կը ծանուցանեն թէ Օսմ. դեսպանատան Բ զինուորական կը-ցորդ Էնվէր պէյ հրաւէր ստալէ, ի Գեր-մանիոյ կայսեր ուղեւորութեան մասնակ-ցելու: Կայսրն ու Կայսրուհին ու իրենց չքաղիւր խումբն 100 հոգու կարաւան մը պիտի կազմեն: Կ. Պոլսոյ մէջ պաշտօնա-կան ընդունելութենէն ետքը, Կայս. ա-մօլը պիտի անցնի Մարմարայէ, Դարտա-նէլէ, Արքիպելագոսէ, Սուրիոյ եզերքը պիտի քերէ, հանդիպելով Բէյրութ, Սի-զան ու Տիւրոս, Հոկտեմբեր 26ին Հայֆա ցամաք պիտի ելլէ: Նոյն ամսոյն 29ին տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր մուտ-քը Ս. Քաղաքը: 31ին պիտի կատարուի Աւետարականներու տաճարի օծումը: Ե-րիքով, Բեթղէհէմ եւ ուրիշ սրբավայրեր պիտի այցելէ: — Եզրալոսս ալ պիտի այցելէ, Գահիրէի այն ճամբաներն ուրիկ պիտի անցնի Կայս. թափօրը, դրօշակնե-րով պիտի զարդարուին:

— Գերմանիոյ Կայսրն ու իտալիոյ Թա-գաւորն ի մօտոյ պիտի տեսակցին Վենե-տիկի մէջ: Քաղաքական չըջանակներու մէջ կը կարծուի թէ կարեւորութենէ զուրկ չէ այս տեսակցութիւնը:

— Զինական գործերը ծանրակշիւ են: Անգլ. Մարտանաւները Թաքու գացին:

— Սկիւտարէն մինչեւ Ատանա հեռա-գրական նոր դիմ մը պիտի շինուի:

— Գերման Մամուլը Դրէյֆիւսի խնդ-րին սլառճառաւ: Ֆրանսայի մէջ ծագելի դժուարութեանց վրայ խօսելով՝ տխուր գուշակութիւններ կ'ընէ:

— «Պոլիտիկէ Կորիսպոնդէնց» թերթը Հոմէն կ'իմանայ թէ իտալիա մտադիր է Կրետէն ետ քաշել իր զինւորներն ու մարտանաւները:

— Ֆրանց Եօզէֆ կայսր անցեալ Եշ. օր ընդունեց Վիեննա քաղքի պատգամաւո-թիւնն որ գտցած էր ի դիմաց ժողովր-դին ցաւակցութիւն յայտնելու: Քաղա-

քապետ Դոկտ. Լուեզգէր ճառ մ'արտասանեց, որուն պատասխանեց Կայսրը չընորհակալ ըլլալով ժողովրդի ամէն խաւերէ յայտնուած համակրութեան համար։ Ն. Վեհափառութիւնը իր գոհունակութիւնը յայտնեց Վիեննացոց օրինակելի, հանգարտու բարեկարգ ընթացքէն, եւ եւ ըսաւ թէ՛ ինքզինքն ընդարձակ ընտանիքի մը մէջ կ'զգար։

—Մէյ կառավարիչ Մուսթաֆա Թէվիլը փաշա որ իր պաշտօնին պարտականութիւնները կատարելու համար գովելի ջանքերէ ետ չի մնար, իմանալով թէ տեղուն քաղաքապետական բժիշկ Դոկտ. Սարիգին մտադիր է արձակուրդով Պոլիս մեկնիլ, հաճեր է համուզել որ յետաձգէ իր ուղեւորութիւնը։

—Փաստաբան Ա. Սուրէնեան էֆ. այս Բչ. օր Շէյխ-Իւլ-Իսլամ էֆ. ին աղերսագիր մատուց Գարակէօզեան ծանուցեալ Կտակային խնդրին մասին։ Ն. Բարձրապատուութիւնն, ըստ օրինի, խնդիրը յանձնեց Բումէլի Գազասկէրիութեան Բարձր. Ատենին քննելուն եւ տեղեկագրելու համար։

—Ելիզաբէտ Կայսրուհուն դադաղին վրայ դրուելու համար աշխարհի ամէն կողմերէն Վիէննա զրկուած հազարէ աւելի պսակներուն մէջ ամէնէն աւելի եզականը կը համարուի Գահիրէի Սւլթանուրական զաղթականութեան զրկածը։ Պատկը կը բաղկանայ հազարի չափ Նրիքովի վարդերէ, որ Յարութեան քրիստոնէական հին խորհրդանշանն է, անխառի (Լոտոսի) հատապառուղներէ, իրր խորհրդանշան յաւիտենական կեանքի ու վերջապէս ժանտաթղենու ճուղերէ, ի յիշատակ այն աւանդութեան թէ Ս. Կոյս Մարիամ մանուկ Յիսուսի հետ ժանտաթղենու մը տակ հանգչեցաւ։ Պատիկ վերտնութիւնն է «Անապատի հէգ կուրններն ալ ողջերթ կը մաղթեն Զեղի»։

—Հելուետիոյ Դաշնակցային ժողովը հրամայեց 36 անիշխանականներ դուրս վռնտել Զուլիցերիական հողէն Ընդհ. դատախազին ալ պաշտօն տրուեցաւ մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստել Զուլիցերիա բնակող բոլոր օտարականներու մասին։

«ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ՀԱՅ ԼԵՁՈՒԻ»

Սարեւ ցոյց կը դնուի թէ անձնւոր Տարուան մէջ ինչ դատագրքեր գործածելու է Հայ Լեզուի համար, ըստ Կըրթական նոր Մրագրի։

1. Այրբեն. — Փնջակ, 2. Ընտել. Հայ Լեզուի. — Նուէր Հայ մանուկներուն։ 3. Գ. Վարժ. Մանկանց. — Փունջ հաւաքածոյ. — Տարր. Քերականութ. 4. Գ. Վարժ. Մանկանց (չար.) — Մարկաքաղ. — Լրացուցիչ դասընթացք։ 5. Նրկորդ ֓ունջ. — Սկզբ. համաձայնութ. — Շարադրութիւն։

Ա. Քրիսն Գարահիսար Էա. առաջին երեք տարիներու համար, 1. Այրբեն Էա. 2. Ա. Վարժ. Մանկանց։ 3. Բ. Վարժ. Մանկանց. — Տարր. Քեր։

Իսկ կրօնական ուսմանց համար յանձնարարելի են 1. Տարր. ընթացք կրօնի ուսման Ը. Վարդան քհ. Ասլանեանի, 2. Համառօտ կրօնագիրութիւն Ա. Հաբէլեանի։

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻԻՆ

Նկարագրական

Ս. Կոնոնոս վանքի ուխտագնացութիւն

Գ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Լեզուաբանական

Երզնկայի զաւառաբարբառը

Ս. ԱՄԱՏԵԱՆ

Ժողովրդական Բանահիւսութիւն

Անտանի

Տ. Վ. ՊԱԼԵԱՆ

Պարբեգ Վանայ

ՎԱՆԻԿ

Մանրավէպ

Մ. Է.

Զանազան երգեր

ԿԱՅՄՈՒԿ

Մանկական օրօր

Մ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Ազգագրական

Մարաշի մէջ նշանաւոր օրեր

Մ. Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Միւռոնի ծաղիկը, Կերես

Լ. ՍՐԱՊԵԱՆ

Դրախօսական

Վ. Առք. Հ. Առք. Նազարէթեան

Դ. ԽԱԶ ԵՈՆՅ

Լուրեր

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Հ. Ս. Խ. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

اختار مطبعه بی — ابوالسعود جادسندہ نومرو ٥٤